

Darnaus vystymosi paradigmos projekcija mokykloje

Laima Galkutė

Gamtos mokslų (fizikos) daktarė
Vilniaus universiteto Žurnalistikos institutas
Bernardinų g. 11, LT-01513 Vilnius
Tel. (8 5) 262 55 31
El. paštas: laima.galkute@rec.lt

Švietimo orientavimas į darnų vystymąsi – tai bendrųjų visuomenės raidos dėsningumų projekcija mokykloje. Siekiant kurti ir diegti mokykloje į darnų vystymąsi orientuoto ugdymo modelius, atskleisti naujas galimybes ir perspektyvas atsižvelgus į Lietuvos švietimo politikos aktualijas, 2000–2003 m. buvo įgyvendintas žvalgomasis projektas „Mokyklos darbotvarkė 21“. Straipsnyje pateikiami projekto patirties analizės fragmentai.

Visuomenės raidos aktualijos švietimo kontekste

Šiuolaikinėje švietimo erdvėje vis daugiau dėmesio skiriama ugdyti dabarties žmogui būtinąs kompetencijas, teikiančias galimybių prasmingai dalyvauti visuomenės gyvenime ir profesinėje veikloje, pozityviai reaguoti į sparčiai besikeičiančio pasaulio iššūkius ir nuolat mokytis. Šis siekis atranda savitas raiškos formas daugelio pasaulio valstybių švietimo strategijose ir praktikoje, ženklūs pokyčiai ir Lietuvoje – juos įteisina Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos (2003), Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai (2002, 2003).

Švietimo priedermė – ne vien atliepti dabarties reikmes, bet ir žvelgti į ateitį, inicijuoti pažangius visuomenės pokyčius – įgyvendinti švietimo *transformacinę funkciją* (S. Sterling,

2001). Švietimo turinyje turėtų rasti vietos aktualios visuomenės raidos tendencijos, naujos perspektyvos ir vertybės. Šį mokyklos ir gyvenimo tikrovės sąveikos aspektą taikliai apibūdino dr. M. Lukšienė: „... mokyklos ir švietimo sistemų dialogas su nuolatos atnaujinama žmogaus, visuomenės, tautos ir pasaulio sampratos vizija, – ji yra mūsų gyvenamojo laiko būtinybė, išlikimo prielaida ir savita tikrovė“ (M. Lukšienė, 2000, p. 297).

Darnaus vystymosi (angl. – *sustainable development*, pirmiau vartotas atitikmuo – „subalansuotoji plėtra“) paradigma – tai pasaulio politikų, mokslininkų, visuomenės veikėjų išsamus ir visapusiškai apsvarstytas atsakas į dabarties iššūkius. Žmogaus gerovę ir visuomenės pažangą – dabar ir ateityje – lemia sudėtinga socialinių, ekonomikos ir gamtos procesų tarpusavio priklausomybė. Reikia užtikrin-

ti lygias galimybes kiekvienam siekti aukštesnės gyvenimo kokybės, kurti stabilią ir įvairiapypę ekonomiką, racionaliai naudoti gamtos išteklius, veiksmingai saugoti aplinką, išvelgiant lokalių ir globalių reiškinų vienovę.

Globaliu lygmeniu darnaus vystymosi strategijos gairės buvo suformuluotos Jungtinių Tautų „Darbotvarkėje 21“. Pasaulio viršūnių susitikime, įvykusiame 1992 m. Rio de Žaneire, Brazilijoje, šiam dokumentui pritarė ir įsipareigojo įgyvendinti beveik 180 pasaulio valstybių / vyriausybės vadovai, tarp jų ir Lietuvos.

„Darbotvarkės 21“ (2001) nuostatos nuosekliai integruojamos į valstybių ir vietos valdžios institucijų (savivaldybių) strategijas ir veiksmų programas. Kiekvienas žmogus gali prisidėti prie darnaus vystymosi ir asmeniškai – tobulinti savo gyvenimą, demokratiškai, atsakingai dalyvauti sprendžiant bendruomenės problemas.

Lietuvos nacionalinės darnaus vystymosi strategijos (2003) rengimą daugiausia lėmė regioniniai procesai: nuo 1998 m. Lietuva drauge su kitomis Baltijos jūros regiono valstybėmis įgyvendina darnaus vystymosi veiksmų programą „Baltija 21“ (An Agenda 21 for the Baltic Sea Region, 1998); Europos Taryba 2001 m. pritarė ES darnaus vystymosi strategijai (A European Union Strategy for Sustainable Development, 2002) ir pakvietė visas šalis – ir ES nares, ir kandidates – parengti savo nacionalines strategijas.

Žmogaus ir visuomenės kompetencijas veiksmingai spręsti daugialypes darnaus vystymosi problemas lemia išsilavinimas. Švietimo, visuomenės informavimo, įvairių sričių specialistų kvalifikacijos tobulinimo vaidmuo išskirtinis. Todėl darnaus vystymosi nuostatas reikėtų integruoti į įvairių pakopų formaliojo švietimo programas ir į neformalųjį švietimą, pasitelkti žiniasklaidą – siekti, kad švietimas taptų svarbiausia kaitos iniciatyva.

Nors už švietimo plėtotę pirmiausia yra atsakingos nacionalinės institucijos, aktyvi veikla planuojama ir tarptautiniu lygmeniu. Jungtinių Tautų Generalinė asamblėja (2002 m. gruodžio mėn.) nutarė 2005–2014 m. laikotarpį paskelbti švietimo orientavimo į darnų vystymosi. Už veiklos organizavimą yra atsakinga UNESCO, susidomėjusieji dekados gaires ras tinklalapyje www.unesco.org.

Darnaus vystymosi paradigma – naujovė Lietuvos švietimo kontekste, todėl aktualu išmėginti ir analizuoti jos diegimo mokykloje modelius ir perspektyvas. „Mokyklos darbotvarkė 21“ – žvalgomasis projektas, kurį paskatino LR švietimo ministerijos dalyvavimas rengiant „Baltijos 21“ Švietimo sektoriaus strategiją ir veiksmų programą. Prieš pradėdant projektą buvo atliktas situacijos vertinimas: analizuoti švietimą reglamentuojantys dokumentai, mokytojams ir mokyklų administracijai parengtų klausimynų duomenys (dalyvavo 377 įvairių Lietuvos vietovių mokyklos, gauti 908 užpildyti klausimynai).

Projektą „Mokyklos darbotvarkė 21“ inicijavo Regioninio aplinkos centro Vidurio ir Rytų Europai (REC) biuras Lietuvoje drauge su Švietimo plėtotės centro specialistais, koordinuojant šių eilučių autorei. Pirmuoju projekto etapu (2000–2001 m.) dalyvavo 28 mokyklos, antruoju – (2002–2003 m.) – 7 mokyklos, pareiškusios pageidavimą ateityje tapti konsultavimo centrais.

Tyrimo objektas – ugdymo turinio ir proceso kaita mokykloje, įgyvendinant projektą „Mokyklos darbotvarkė 21“.

Tyrimo tikslas – analizuoti į darnų vystymąsi orientuoto ugdymo modelius Lietuvos švietimo politikos kontekste.

Tyrimo metodika

Projekte buvo naudojami *tyrimo dalyvaujant* (angl. – *action research*) elementai. Projekto

koordinavimo grupė rengė ir pagal pasiektus rezultatus koregavo metodinę medžiagą, organizavo mokyklų komandoms seminarus-praktikumus, individualias konsultacijas. Buvo pasitelkti ekspertai – mokytojai, universitetų dėstytojai, nevyriausybių organizacijų atstovai: N. Čistovaitė, A. Gutauskienė, dr. R. Martinėnienė, dr. A. Nugaraitė, dr. A. Radzivonas, A. Šuminienė, dr. D. Tureikytė ir daugelis kitų.

Seminaruose įgytas žinias projekto dalyviai pritaikė savo mokyklose. Daugiausia dėmesio skirta refleksijai – vertinti naujovių diegimo procesą ir pasiekimus, aptarti su projekto koordinavimo grupės nariais ir ekspertais problemas ir perspektyvas. Diskusijos su kolegomis teikė galimybių mokytojams išsamiai įvertinti darnaus vystymosi temų interpretavimo galimybes ir siekti veiklos įvairovės.

Straipsnyje pateikiamos projekto „Mokyklos darbotvarkė 21“ dalyvių diskusijose išgrynintos idėjos ir praktikoje patikrinti būdai darnaus vystymosi nuostatas įgyvendinti mokykloje: aktualios temos ir orientyrai, ugdymo proceso scenarijai, moksleivių kompetencijų plėtotė siekiant keisti asmeninį gyvenimo būdą ir dalyvauti sprendžiant realias bendruomenės problemas, atskleidžiama mokyklos ir bendruomenės sąveikos svarba darniam vystymuisi. Daugiau medžiagos skaitytojas ras knygoje „Darbotvarkė 21 – mokykloje“ (2003) ir „Visa ko pradžia yra maža“ (2003).

„Darbotvarkė 21“ – mokykloje

1. Darnaus vystymosi temos ir orientyrai

Darnaus vystymosi ugdymo turinys aprėpia šiuolaikinės ekonomikos, visuomenės plėtotės ir aplinkos apsaugos tendencijas ir strategijas, jų raišką asmens, bendruomenės, valstybės ir globaliu lygmeniu. Projekte dalyvavę mokyto-

jai nagrinėjo darnaus vystymosi strateginius dokumentus, juose suformuluotas nuostatas derino su mokomųjų dalykų programomis. Gyvenimo kokybė, globalizacija, pilietinė visuomenė, sveikata, vartojimo įpročiai, skurdo mažinimas, gamtos išteklių, aplinkos kokybė, energetika, transportas, žemės ūkis... Šios ugdymo turinio temos nėra naujos, tačiau darnaus vystymosi nuostatos keičia jų interpretaciją.

Pabrėžti įvairias darnaus vystymosi nuostatas padeda orientyrai – nuorodos ugdymo turiniui interpretuoti, atskleisti reiškinio prasmę platesniu kontekstu.

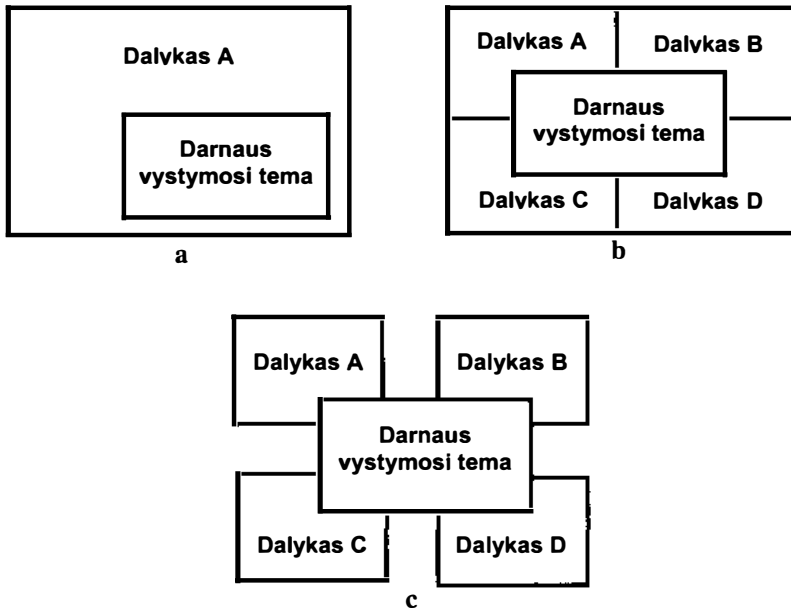
Įgyvendinant projektą „Mokyklos darbotvarkė 21“ buvo pasirinkti toliau įvardyti orientyrai:

- gyvenimo kokybės samprata ir lygių galimybių užtikrinimas;
- įvairovė ir tarpusavio priklausomybė (visuomenės, ekonomikos, gamtos reiškinijų ir procesų);
- savo veiklos pasekmių numatymas;
- pilietiškumas ir solidarumas su savo bendruomene;
- asmeninių / vietos sprendimų reikšmės suvokimas globaliu kontekstu;
- plėtros ribų įvertinimas, atsižvelgus į ateities kartų reikmes ir teises.

Orientyrų iliustracijos parenkamos įvertinus moksleivių amžiaus tarpsnio ypatybes ir mokomųjų dalykų uždavinius. Su jaunesniais moksleiviais nagrinėjami pavyzdžiai iš jų artimosios aplinkos – gamtos, šeimos ir vietos bendruomenės gyvenimo, su vyresniaisiais – įvairūs visuomenės raidos, kultūros, ekonomikos, aplinkos apsaugos reiškiniai ir jų tarpusavio priklausomybė.

2. Ugdymo proceso scenarijai

Darnaus vystymosi temos ugdymo turinyje atveria naujų jo individualizavimo galimybių. Sy-

1 pav. Ugdymo proceso scenarijai

Darnaus vystymosi tema: a – interpretuojama per vieno mokomojo dalyko pamokas; b – jungia kelių mokomųjų dalykų temas; c – jungia pamokas ir mokseivių grupės įgyvendinamą projektą / papildomo ugdymo veiklą

kiu tai – iššūkis ir paskata mokytojui ieškoti adekvačių ugdymo turinio struktūros ir paties proceso organizavimo būdų.

Integralumas – esminė darnaus vystymosi ypatybė. Mūsų mokyklose vyrauja dalykinė sistema, tačiau įvairias gyvenimo situacijas ir reiškinius retai galima priskirti tik geografijai, technologijoms ar fizikai. Tikrovėje įžvelgiamo susipynusias įvairių mokomųjų dalykų temas ir aspektus. Bendruomenės, šalies, pasaulio lygmens problemų aptarimas – išskirtinė galimybė darnaus vystymosi orientyrus atskleisti įvairių dalykų turinyje ir drauge siekti ugdymo turinio integralumo.

Projekto dalyviai išbandė įvairius darnaus vystymosi temų integravimo ugdymo turinyje būdus (1 pav.).

Mokykloje esti nuostata, kad temoms, platesnėms nei vieno mokomojo dalyko kontekstas, labiau tinka papildomo ugdymo veikla ir

mokseivių projektai, o ne kasdienės pamokos. Iš tikrųjų naujiems aspektams aptarti, mokseivių savarankiškam darbui prireiks daugiau laiko. Tam, kad nebūtų perkrauta dalyko programa, reikėtų peržvelgti dalyko turinį, parinkti tas žinias ir informaciją, kuria galima remtis aiškinantis pasirinktą darnaus vystymosi problemą (1 pav., a).

Mokytojai, dirbantys su tos pačios amžiaus grupės (klasės) mokseiviais, gali parengti temos plėtotę, jungiančią keletą mokomųjų dalykų, atkreipiant dėmesį į atitinkamas bendrąsias programas ir išsilavinimo standartus (1 pav., b). Nebūtina visas pamokas suplanuoti tą pačią savaitę ar net dieną. Dar geriau, jeigu tarp pamokų mokseiviai turi pakankamai laiko ieškoti informacijos ir ją apdoroti, stebėti, fiksuoti ir vertinti savo gyvenimos pokyčius. Tai galima inicijuoti vieno dalyko, o analizuoti, vertinti jau kito dalyko pamokose. Svarbiau-

sia – „nepamesti“ iš akiračio esminių uždavinių, visiems drauge juos įgyvendinti.

Moksleivių projektai mokykloje ir bendruomenėje gali būti natūralus pradėtos pamokose veiklos tęsinys ir papildymas (1 pav., c). Šis scenarijus geriausiai atliepia kryptingo, vientiso ugdymo reikmes: pasirinkta problema išsamiai nagrinėjama įvairiu kontekstu, atskleidžiami nauji aspektai, kurių nėra kai kurių mokomųjų dalykų turinyje, derinamos įvairios veiklos formos. Dalyvaudami sprendžiant vietos bendruomenei svarbias problemas moksleiviai jaučia atsakomybę už savo veiklos rezultatus ir suvokia jų prasmę, tobulina socialinius gebėjimus.

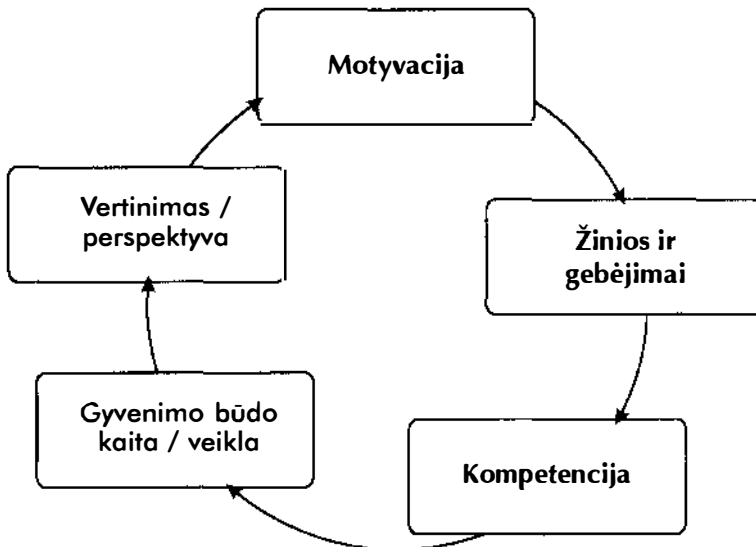
3. Kompetencijos plėtotės gairės

Darnaus vystymosi švietimo tikslas – suteikti asmeniui žinių, padėti ugdytis vertybines orientacijas ir bendruosius gebėjimus – įgyti kompetencijų demokratiškai ir atsakingai prisidėti prie darnaus vystymosi siekių įgyvendinimo.

Projekte „Mokyklos darbotvarkė 21“ dalyvavę mokytojai ne kartą diskutavo, kaip organizuoti mokymąsi, siekiant suteikti galių ir paskatinti moksleivius praktinei veiklai. Veiksmingiausia pasirodė schema, sąlygiškai išskiriant etapus, vaizduojamus 2 pav. Schema paprastai aprėpia daugiau nei vieną pamoką, ją gali įgyvendinti (priklausomai nuo pasirinkto scenarijaus) vienas ar keli mokytojai, suderinę savo mokomųjų dalykų temų planus.

Motyvacija. Moksleivių motyvacija turi lemiamą reikšmę ugdymo tikslams pasiekti, todėl jai reikia skirti pakankamai dėmesio. Motyvacijai parenkama intriguojanti informacija ar problema, susijusi su moksleivių gyvenimo patirtimi ir lūkesčiais ir drauge teikianti galimybių įgyvendinti tam tikro dalyko išsilavinimo standartus. Reikia pažymėti, kad vertybių kaitai turi įtakos tik asmeninis moksleivio santykis su situacija ar problema.

Žinios ir gebėjimai. Šiuo etapu mokytojas yra mokymosi proceso vadovas ir patarėjas.

2 pav. Kompetencijos plėtotės gairės

Moksleiviai skatinami patys ieškoti atsakymo į diskusijoje kilusius klausimus, analizuoti įvairių šaltinių informaciją, aptarti realias situacijas, atkreipiant dėmesį į ekonominius, socialinius, aplinkosaugos aspektus ir pasirinktus darnaus vystymosi orientyrus.

Kompetencija. Kompetencijai ugdyti būtina atskleisti žinių ir gebėjimų taikymo praktikoje galimybes. Svarbu išsamiai nagrinėti problemų sprendimų alternatyvas, įvertinti numatomus rezultatus ir ilgalaikius padarinius, atsižvelgus į įvairius požiūrius ir vertybines nuostatas.

Gyvenimo būdo kaita / veikla. Keistis, imtis veiklos – asmeniškai ir šeimoje ar su bendraamžių grupe – skatina esamos būklės ir siekių, kuriuos lemia įgytos žinios ir asmens vertybės, prieštara. Supratimas, kad žinios prasmingos, pritaikomos spręsti kasdienio gyvenimo problemas, savo ruožtu skatina smalsumą ir naujos veiklos sumanymus.

Vertinimas / perspektyva. Siekiant, kad pasiekimų vertinimas taptų svariu motyvu toliau tobulėti, moksleivis pats turėtų būti aktyvus ne tik planuodamas savo veiklą, bet ir ją vertindamas. Tam reikia dialogiškos mokytojo ir moksleivio bendradarbiavimo aplinkos, padrasinimo dalytis savo pastebėjimais. Vertinti galima naudoti įvairius būdus – moksleivis paprastai tariasi su mokytoju ir nusprendžia, ko ir kaip sieks, kaip įvertins savo pažangą. Reikėtų prisiminti, kad kompetencijos plėtotė – ilgalaikių uždavinių įgyvendinimo rezultatas, todėl svarbu numatyti jos vertinimui tinkamą laiką (periodiškumą), aptarti išvadas platesniu kontekstu ir numatyti kitus žingsnius.

4. Interneto informacijos šaltinių naudojimas

Projekto „Mokyklos darbotvarkė 21“ dalyviai 2001–2003 m. įsitraukė į tarptautinį projektą

„Ugdymo orientavimas į darnų vystymąsi – interaktyvaus mokymosi tinklalapis“, kur jų partneriai buvo Jungtinės Karalystės, Latvijos ir Lenkijos pedagogai. Šiame projekte darnaus vystymosi idėjų plėtotėi ugdymo turinyje mokytojai pasitelkė internetą.

Padedami ekspertų, mokytojai perėmė interneto paieškos subtilybes, mokėsi formuluoti užklausas. Rengdamiesi pamokoms mokytojai interneto svetainėse patys ieškojo naujausios informacijos ir motyvavo moksleivius tikslingai naudotis interneto šaltiniais, sisteminti ir analizuoti informaciją bei ją pritaikyti ir mokymuisi, ir praktinėje veikloje.

Išradingi mokytojai ir moksleiviai pademonstravo, kad ugdymo procesui galima panaudoti įvairiausių tinklalapius – valstybės institucijų, pramonės įmonių, universitetų, žiniasklaidos priemonių, net ir reklamas! Metodikos patarimai ir mokytojų parengta medžiaga buvo publikuojama projekto tinklalapyje www.efseurope.org.

Interneto naudojimas ne tik ugdo moksleivių informacijos–komunikacijos kompetenciją, skatina kritiškai mąstyti ir remtis išsamia informacija pasirenkant sprendimus, bet ir praturtina ugdymo turinį nūdienos aktualijomis, susieja mokymąsi su gyvenimo tikrove.

Aptardami projekto rezultatus, mokytojai pažymėjo, kad pamokos tapo įdomesnės ir įvairesnės, labai padidėjo moksleivių savarankiško mokymosi motyvacija ir domėjimasis aptariamomis problemomis. Mokytojai ir moksleiviai patyrė tarpusavio pagalbos ir bendradarbiavimo džiaugsmo, juolab kad virtualioje erdvėje dažnai drąsesni yra pastarieji.

5. Mokyklos ir vietos bendruomenės sąveika

Jau projekto pradžioje mokytojai teigė, kad mokykla ir vietos bendruomenė turėtų bendra-

darbiauti, nes „bendruomenė formuoja mokslievių požiūrius, yra svarbi idėjų ir informacijos skleidimo terpė”, „reikia suprasti bendruomenėje egzistuojančių problemų priežastis, kad prisidėtume prie jų sprendimo ar išvengtumė ateityje”. Mokytojai skatino mokslievius įgyvendinti įvairius projektus, tačiau pageidaujamo bendruomenės susidomėjimo mokslievių iniciatyvomis pasiekti nebuvo lengva.

Nagrinėjant ankstesnę mokyklų patirtį paaiškėjo, kad rengdami savo projektus mokslieviai neišsiaiškino, kokios problemos aktualios bendruomenei, kokie įvairių socialinių grupių ir institucijų interesai, kokių tikslu jos kviečiamos dalyvauti. Siūloma veikla nebuvo išradinga, dominavo aplinkos tvarkymo talkos, medelių sodinimas. Reikėjo naujų idėjų! Kita vertus, mokslievių veikla bendruomenėje nebuvo siejama su jų mokymosi uždaviniais, neskaito žinių ir gebėjimų taikyti praktiškai.

Mokytojams buvo pasiūlyta 2001–2003 m. drauge su Estijos ir Latvijos kolegomis įsitraukti į projektą „Mokyklos vaidmuo darniam vystymuisi Baltijos valstybėse“. Juo buvo siekiama mokslievių mokymosi ir praktinės veiklos sąveikos, spręsti konkrečias bendruomenės problemas. Mokslieviai domėjosi mokyklos ir savo gyvenamosios aplinkos aktualijomis, vertino savo ir šeimos narių gyvenimo būdą. Buvo parengti ir įgyvendinti racionalaus vartojimo ir išteklių tausojimo projektai, ugdoma sveikatai palanki gyvensena ir kuriama atitinkama aplinka, atrasta būdų pagerinti gyvenimo kokybę ir padėti nepasiturintiems, našlaičiams, neįgaliesiems. Veikla ugdoma mokslievių atsakomybė ir solidarumas su savo bendruomene, socialinės kompetencijos.

Pozityvus įvaizdis, bendradarbiavimas su mokslievių šeimomis nemažai lemia mokyklos įtaką vietos bendruomenei, todėl „Mokyklos darbotvarkės 21“ projekte buvo aptariamoms viešųjų ryšių ypatybės ir priemonės.

Mokykla ir vietos bendruomenė, jos institucijos (seniūnija, savivaldybė, visuomenės sveikatos centras, biblioteka, verslo įmonė, nevyriausybinė organizacija ir kt.) yra partneriai ne tik švietimo kaitos vyksme, bet ir platesniu – socialinės kaitos kontekstu. Sutarimas dėl bendrų siekių, bendradarbiavimas juos įgyvendinant padeda sutelkti bendruomenę, prisidėti prie jos švietimo ir orientavimo į darnų vystymąsi.

Išvados

1. Švietimo orientavimas į darnų vystymąsi – tai bendrųjų visuomenės raidos dėsningumų projekcija mokykloje. Darnus vystymasis traktuojamas kaip dinamiška paradigma, kurią lemia ekonomikos, socialinės raidos, kultūros ir aplinkos apsaugos kontekstai, todėl ją reikia nuolat peržiūrėti ir papildyti.

2. Darnaus vystymosi problematika teikia konkretų turinį dabarties žmogui būtinų kompetencijų plėtotei, siūlo naujų mokslievių saviraiškos galimybių ir skatina visos mokyklos kaitą:

- bendradarbiaujant mokytojams, siekiama ugdymo turinio integralumo, derinamos įvairių mokomųjų dalykų programos ir papildomo ugdymo / projektų veikla;
- mokykloje kuriama besimokančiųjų bendruomenė, vyksta patirties sklaida;
- mokykla atvira vietos bendruomenės aktualijoms, bendradarbiauja su socialiniais partneriais;
- mokyklos strateginis planas ir vadyba orientuojama į darnaus vystymosi uždavinių įgyvendinimą.

3. Projekto „Mokyklos darbotvarkė 21“ patirtis – vienas iš būdų nuosekliai įgyvendinti švietimo reformos siekius, įvardytus Lietuvos Respublikos švietimo koncepcijoje (1990) ir

aktualizuotus Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose (2003). Remiantis projekto rezultatais darnaus vystymosi (subalansuotosios plėtros) nuostatos buvo įtrauktos į Bendrąsias programas ir išsilavinimo standartus (2002, 2003), dabar Švietimo plėtotės centro specialistai, pasitelkę ekspertus, rengia darnaus vystymosi integruojamosios programos gaires.

4. Projekte dalyvavusių pedagogų vertinimu, panaudota tyrimo dalyvaujant metodika – veiksminga priemonė pedagogų profesinei kompetencijai plėtoti. Išsiugdytas gebėjimas ir motyvacija nuolat analizuoti ir vertinti savo veiklą, formuluoti tolesnius mokymosi tikslus, domėtis ne tik pedagogikos naujovėmis, bet ir gyvenimo aktualijomis – svarbi mokymosi visą gyvenimą prielaida.

LITERATŪRA

1. A European Union Strategy for Sustainable Development. European Commission, 2002.
2. An Agenda 21 for the Baltic Sea Region. The Baltic 21 Series, 1998, No. 1.
3. Baltijos jūros regiono „Švietimo darbotvarkė 21“. Vilnius, 2002.
4. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai XI–XII klasėms. Vilnius, 2002.
5. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. Priešmokyklinis, pradinis ir pagrindinis ugdymas Vilnius, 2003.
6. Darbotvarkė 21. Jungtinių Tautų Rio veiksmų programa. Vilnius, 2001.
7. Darbotvarkė 21 – mokykloje. Vilnius: REC biuras Lietuvoje, 2003.
8. Lietuvos Respublikos švietimo koncepcija. Vilnius, 1990.
9. Lukšienė M. Jungtys. Vilnius: Alma littera, 2000.
10. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. Vilnius, 2003.
11. Sterling S. Sustainable Education. UK: Green Books Ltd, 2001.
12. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos // Valstybės žinios. 2003, Nr. 71-3216.
13. Visa ko pradžia yra maža. Vilnius: REC biuras Lietuvoje, 2003.

A PARADIGM OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AT THE SCHOOL

Laima Galkutė

Summary

The concept of sustainable development represents a new issue in the Lithuanian school system. A pilot project “School Agenda 21” was carried out in 2000–2003 to encourage teachers in developing and implementing models of education for sustainable development at the school in connection with national education strategies.

Activities included: integration of sustainable development/real life issues into school curriculum, the

development of key competences for future professional and social activities, actions to promote changes of lifestyle towards more sustainable one as well as participation in solving community problems.

The project “School Agenda 21” was based on *action research* methodology emphasizing experiential learning, self-evaluation and participation in planning of project activities. The main conclusions of the project “School Agenda 21” are presented in the article.

Įteikta 2004 11 27

Priimta 2005 01 04